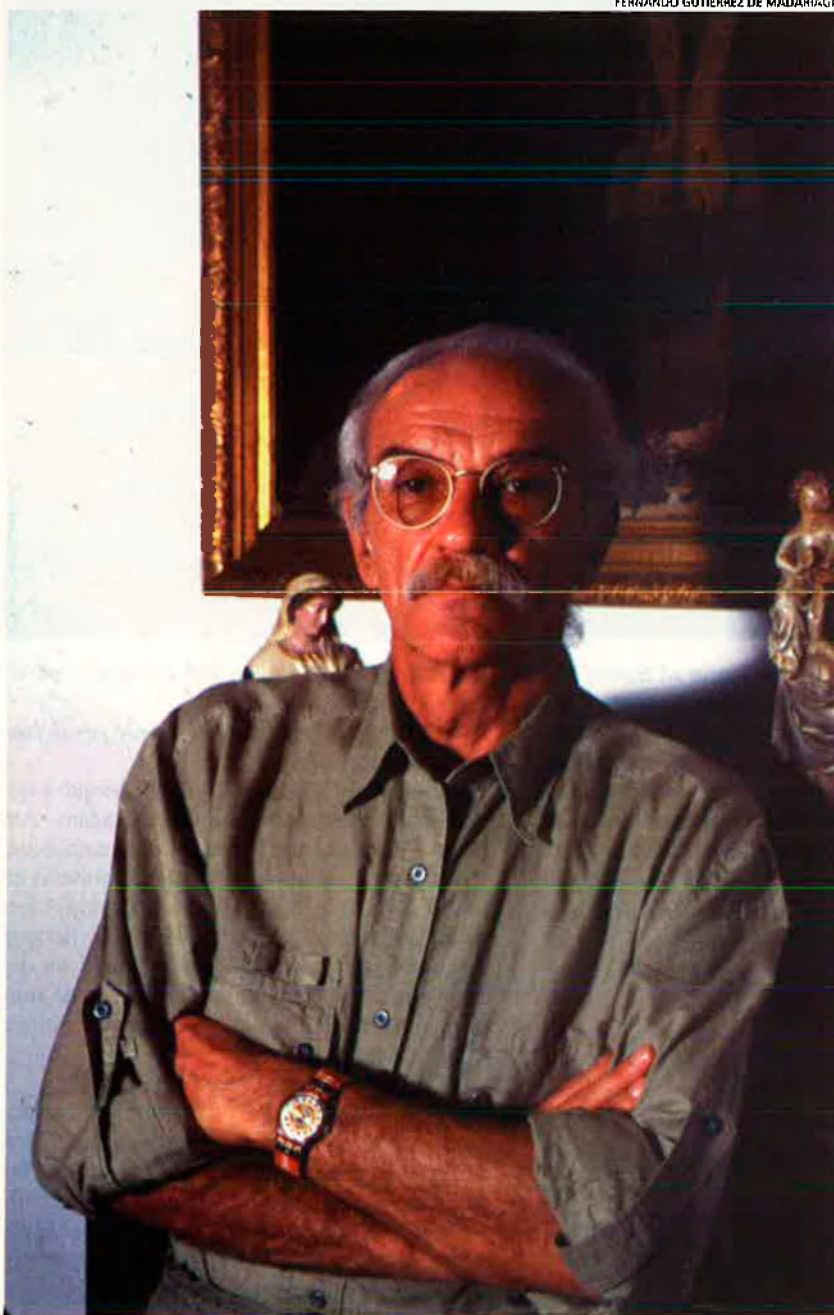

"El meu lloc, no l'ocupo"

Avui, Erik el Belga es dedica a taxar obres d'art, pintura, i a la pràctica del 'dai-txi' oriental. Però la policia que el va detenir i els responsables del llegat artístic de casa nostra encara se'n recorden, d'ell i de la seva 'obra'.

FERNANDO GUTIÉRREZ DE MADARIAGA

Des de Màlaga, René Alphonse van den Berghe ofereix el seu ajut.

El dia 28 de gener del 1982 a la nit, inspectors del grup de Defensa del Patrimoni de la Policia de Barcelona detenen dos ciutadans belgues en una cambra de l'hotel Luna de Sitges. Un dels detinguts era René Alphonse van den Berghe, més conegut pel seu àlies, "Erik el Belga".

Des del 1979 fins que no va ser detingut, Erik el Belga i la seva banda van robar algunes de les millors mostres d'art romànic i gòtic de tot l'estat espanyol. Amb aquest propòsit van resseguir el Camí de Sant Jaume, el Principat i, fins i tot, feren una petita incursió al País Valencià.

La policia va detenir l'Erik en companyia de Gental Alphonse Pennerwant, de professió bomber. L'operació de la policia també va portar a la detenció, a Benidorm, de dos antiquaris alemanys, Jürgen H. Dieckmann i Erich H. Fraas, i la dels antiquaris Salvador Queraltó, a Sitges, i de Francisco Fernández, a València, aquest darrer més conegut per "Paco, el de Requena".

Sense pistes. Alguns dels policies que van dirigir les investigacions que acabaren amb la detenció de l'Erik recorden les dificultats que van tenir per localitzar-lo. Un d'aquests policies ha explicat a EL TEMPS que els robatoris que feren l'Erik i la seva banda eren molt greus, perquè s'emportaven tot el que trobaven; no deixaven pràcticament res. "Eren alpinistes, escalaven per entrar als museus. La policia belga ens havia enviat l'historial de l'Erik, però aquí utilitzava un altre nom i, a més a més, ningú no el reconeixia per les fotos que en teníem. A la primera foto que en vam tenir, hi apareixia amb banyador, a la platja".

Els primers detalls que la policia va poder fixar eren que, en els robatoris, hi apareixia sempre "un individu, estranger, que parlava més o menys castellà, que anava acompanyat d'una noia i que es dedicava a visitar esglésies i catedrals; aquestes visites eren l'avís dels robatoris". Després d'anar seguint pistes amunt i avall, els inspectors aconseguiren de parlar amb un personatge relacionat amb les antiguitats de Tarragona. Segons que els va explicar, havia sentit parlar d'un home d'aquestes característiques i que buscava peces de ceràmica; a més a més, li semblava que era diabètic. "En principi, aquesta darrera dada ens va despistar —explica un dels policies—, però després vam recordar que la po-

ningú”

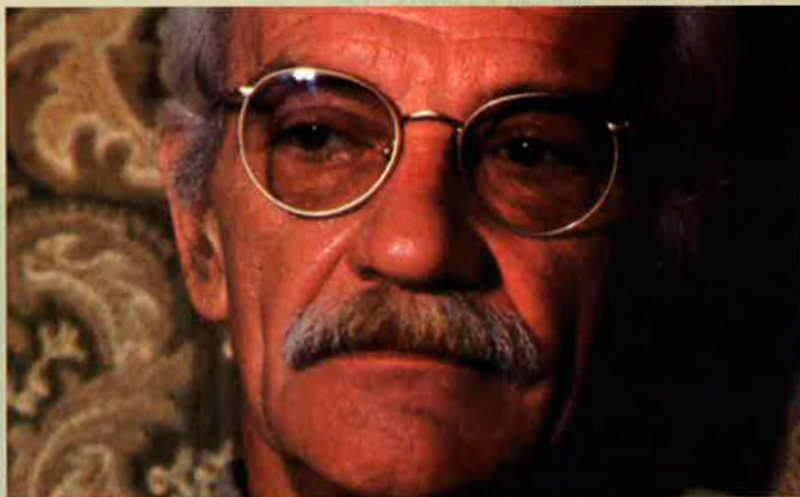
licia belga ens havia dit que l'Erik era diabètic. Teníem molts dubtes –comenta un altre policia–, perquè ningú no el reconeixia per la fotografia de què disposavem. El vam localitzar i vam posar un dispositiu de vigilància, quan vam saber que vivia a Sitges. Poc temps després va canviar de domicili i es va traslladar a Castelldefels. Per poc que no se'ns escapa”. I és que l'Erik havia filat que el seguïen, i va canviar de residència. Però la policia va aconseguir de trobar el seu amagatall. Quan fou detingut, no va oposar gens de resistència. “A l'habitació, hi vam trobar cordes d'escalada, botes, pics...”, descriu un dels policies. El fet és que va anar constantment d'un lloc a un altre. “Si he de dir-li la veritat –confessa l'Erik–, el cas és que canviava contínuament de domicili perquè no em localitzessin aquests nois tan inquietos de la Interpol”.

L'Erik va passar prop de tres anys a la presó fins que finalment el van deixar anar, perquè el procediment obert contra ell, en què li demanaven prop de quatre-cents anys de presó, havia prescrit. I és que l'ordit judicial de causes obertes –prop d'una vintena– contra l'Erik per tot l'estat espanyol era molt difícil de coordinar. Ara és un home lliure i encara avui oculta molt bé la identitat dels seus companys de “feina”. A la pregunta de si, malgrat el pas dels anys i les seves circumstàncies actuals encara manté el contacte amb membres de la seva antiga banda, l'Erik hi respon amb un eixut: “Vostè què és: periodista o policia?”

Eren únics. Fins que no va ser detingut l'Erik havia fet desesperar no tan sols la policia espanyola sinó la Interpol i tot. I és que com ell mateix va dir a aquest setmanari: “Mai no he tingut esment que hagi existit un equip com el meu. Els d'Interpol ens consideraven únics”.

Tretze anys després de tots aquests fets, Erik viu a Màlaga en companyia de la seva muller, l'advocada Núria Gutiérrez, i es dedica a dues de les seves grans passions: a verificar obres d'art i a pintar. Però tot i viure allunyat del món de la delinqüència, aquests darrers mesos ha recuperat el protagonisme que havia perdut amb el pas dels anys.

L'Erik confessa que és un amant de l'art i que la seva afecció li ve dels seus primers anys de vida, car va tenir la sort de néixer en un entorn artístic. “La mare era una aquarellista notable i les seves il·lustracions de

Erik el Belga: lladre, al cap i a la fi

Parlar d'Erik el Belga és parlar d'una persona “molt intel·ligent” –característica en què coincideixen la majoria de persones entrevistades per aquest setmanari– però no tothom valora de la mateixa manera el fet que, després dels anys, hagi tornat a la llum pública. Així, mossèn Moreno, antic responsable d'una parròquia de Gandesa (Terra Alta) no dubta gens a dir que no li agraden gens “aquests panegírics que ara ens volen vendre”, si bé entén que Erik també té dret a refer la seva vida, els tresors sostrets han de ser tornats, perquè “són coses que tenen una patina, no són només fruit del temps, sinó de la vida”.

Força més contundent és l'antiquari Manuel Puig quan jutja l'Erik: “Li he de dir que, de senyor, no en té res! Aquest home és un poca-vergonya, és un lladregot que ens ha espoliat, ens ha mutilat, ens ha desfet, ha violat tot el patrimoni nacional espanyol, i que avui sembla l'heroi Robin Hood que hagi vingut de les muntanyes a dir que si jo he fet això, que si jo he fet allò...”. **E. I.**

botànica i de zoologia es cotitzaven aquella època. El pare també va ser un gran afeccionat a les antiguitats, tot i que el seu fort eren els llibres antics”. L'Erik també destaca que va descobrir la pintura abans de l'escriptura. “Als quatre anys, la mare m'ensenyà a dibuixar ocells i flors a l'aquarel·la; més endavant, després del batxillerat, vaig estudiar art, pintura i dibuix lineal. Als divuit anys m'entusiasmaven els edificis dels grans mestres italians i la puresa de línies de les catedrals gòtiques. Per a mi, l'art ha estat una forma de vida, un vehicle d'expressió i una peculiar manera de sentir. A mesura que anava avançant en coneixement, m'anava apassionant; després l'experiència em va portar a contactar amb l'espiritualitat intrínseca que l'art vehicula”. Aquest podria ser un dels motius pels quals l'Erik va apropiat-se de tantes i tantes mostres d'art sacre que omplien catedrals, esglésies, petites ermites i museus. Però, a vegades, l'Erik dista, i molt, de reconèixer els seus robatoris: ell tan sols era un antiquari que va venir a casa nostra perquè coneixia perfectament el país i ja havia ex-

portat tones d'antiguitats cap a Europa. "Espanya ha estat durant molts anys un autèntic Eldorado de l'art, vessava d'antiguitats a preus competitius. Jo no era pas l'únic antiquari que carregava aquí; pel cap baix n'hi havia dos o tres més, tot i que no em recordo de com es deien. Jo comprava en més quantitat perquè tenia força diners en aquells temps".

Molts robatoris. Segons les fonts, l'Erik podria haver-se apropiat de més de sis mil objectes que van desaparèixer per obra i art d'ell i de la seva banda en més d'una seixantena de robatoris consumats entre el 1977 i el 1982. L'Erik rebat aquestes xifres amb contundència: "No són reals, i si aquesta qüestió, no la vaig confessar a la policia, després de sis dies de tortures a la comissaria de la Via Laietana, com entendrà tampoc no la respondré a vostè que no té ni una miserable bossa de plàstic per a asfixiar-me", respon amb arrogància.

L'església de Santa Maria, de Gandesa, va ser la primera actuació de l'Erik als Països Catalans. El 9 de desembre del 1979 a la matinada, una noia que tornava d'una discoteca va veure que uns homes treien unes caixes de l'església. No ho va trobar estrany. L'endemà, el mossèn de la parròquia, Miquel Moreno, avui destinat a la parròquia de Santa Magdalena de Vinaròs, es va trobar l'espectacle: havien desaparegut dues custòdies, una de les quals de plata daurada del s. XVII; quatre calzes, un d'ells gòtic, del s. XVI, un altre de barroc, de plata, del s. XVII; un altre era un obsequi de la diputació provincial; dues navetes, l'una de llautó i l'altra de coure; cinc copons, l'un d'ells petit, de plata, del s. XVII; un reliquiari de plata, amb la veracreu, gòtica del s. XV, i tot d'anagrames de pendons i d'estendards, entre més objectes.

L'impacte d'aquella visió va ser brutal per al mossèn. "Jo no sóc gens ploraner, però la darrera vegada que he plorat a la vida va ser aquell dia del robatori —ens confessa mossèn Moreno—. Ja teníem unes esglésies ben pobres, però ens ho van prendre tot. Tu saps què representa això? És com anar despullat. Et sents molt rabiós, molt dolgut... És com si t'haguessin arrencat les arrels".

L'Erik i la seva colla es van estar força estona dins l'església, fins i tot hi van fumar i es van beure "tot el vi de missa", explica

L'arqueta de Sant Martí, abans i després del robatori. On són les peces que falten?

mossèn Conesa, actual titular de l'església. D'aquell robatori, amb el pas del temps, tan sols se n'ha recuperat el plat del peu d'una de les custòdies; la resta l'havien esmicolada.

Peces desfetes. Una de les crítiques més dures contra l'Erik el belga no és tant d'haver robat obres d'art, sinó d'haver desfet i esmicolat una part del que s'enduia. Així, fonts de la policia manifesten que, de tot, la cosa pitjor és que moltes peces van ser trossejades completament. "L'altre dia va sortir per la televisió i vam veure com lliurava un tros de la cadira de Sant Ramon... Ho desfeia i ho venia com a peces soltes, buscava el petit detall".

Un altre exemple que destaquen les mateixes fonts és ben clarificador: "Una cosa que feia era obtenir dos quadres d'un original: en retallava una escena i la venia com una obra independent. El retaule de Betanzos va ser tallat a peces. Va tallar les figures amb una serra com si fossin ninots i a un li venia la Mare de Déu, a l'altre el nen Jesús, etc.".

En Manuel Puig, president del Saló d'Antiguitats de les Reials Drassanes de Barcelona i president l'Agrupació Professional d'Anti-

quaris de les Reials Drassanes, va arribar a conèixer l'Erik al començament de la dècada del 80, però no en guarda cap bon record. "Miri, aquest home havia vingut per la meua botiga i, dins una bossa d'esport portava unes peces fraccionades per veure si jo les hi volia comprar —explica com si l'escena hagués succeït ahir mateix—. Vaig avisar els altres companys perquè es mirassin les peces i vàrem arribar a la conclusió que eren falses perquè era un gòtic tan bo i tan primitiu que ningú no es podia imaginar que allò fos autèntic. Després vam saber que sí, que ho era; a més a més, era tallat amb una serra elèctrica... Era tan important el que aquell home portava dins la bossa, i ho havia malmès per sempre més!".

A la vila de Martorell (Baix Llobregat) l'Erik va protagonitzar un robatori en què van desaparèixer peces valorades en prop de dotze milions de pessetes del museu municipal Vicenç Ros. El robatori es va escaure la vigília de la Nit de Sant Joan del 1981. Van entrar al museu per una finestra després de serrar-ne els barrots. En aquell robatori va desaparèixer tota la col·lecció de peces de forma del museu; una col·lecció de rajola catalana de paviment molt valuosa amb heràldica de Montserrat (s. XV), una col·lecció de rajola andalusa (s. XVII), tota la col·lecció de monedes, formada per quatre-centes peces (moneda romana, monedes d'or de Ferran el Catòlic, algunes de Carles I, força monedes de plata i sobretot la col·lecció de monedes romanes de bronze trobades als voltants de Martorell —a part el valor material, de molt valor històric); també algunes peces d'indumentària, una col·lecció d'armes, entre elles les del Xic de la Barraqueta, un personatge singular dins la història de Catalunya (en Xic va ser un guerriller republicà federal del s. XIX); una col·lecció de pots de farmàcia ceràmica que anaven des del s. XV al XVIII.

"Quan l'Erik va ser detingut, el conservador del museu el va reconèixer i es va recordar que aquella persona havia vingut de visita i havia estat atesa per ell —diu Ferran Balança, coordinador del Patronat de Cultura de l'Ajuntament de Martorell—. El conservador va recordar que anava acompanyat d'una altra persona, que portava ulleres fosques i que, les preguntes, sempre les feia l'altre. Pel que es va endur, ja es veia que anava ben informat", acaba dient Balança.

Algunes de les peces robades foren recuperades al llarg dels anys 80, 82 i 83, gràcies a la policia, però només el 5% del que es van dur, afirma Ferran Balança, que irònicament comenta: "Fins i tot ens plantegem si no estaria bé de convidar-lo perquè ens dictés una conferència explicant com s'ho va fer i perquè ens orientés per veure com podríem recuperar les peces".

Monestir de Banyoles. Qui no vol ni pensar en Erik el belga ni en conferències seves és mossèn Pere Bach, l'encarregat del monestir de Sant Esteve de Banyoles (Pla de l'Estany). L'Erik, acompanyat de la seva colla, hi va entrar el 12 de gener del 1980 a la matinada. El resultat de l'operació va ser que, entre més objectes, havien desaparegut les 26 imatges de sants, les ogives i el pinacle que formaven part de l'arqueta de Sant Martirià; una obra gòtica d'ofebreria que datava del segle XV. L'any 1982 hom va recuperar, a Bèlgica, una part del conjunt de l'arqueta (la imatge de Sant Martirià i el pinacle

Així va quedar la reixa d'una de les finestres per on van entrar al Museu Vicenç Ros de Martorell. Només el 5% de les peces robades foren recuperades al llarg dels anys 80, 82 i 83 gràcies a la policia.

amb la creu); la resta ningú coneix el seu parador.

Mossèn Pere Bach reclama a l'Erik les peces que encara manquen. Sobre aquest punt, l'Erik ha respost a aquest setmanari dient: "Respecte a l'arqueta de Sant Martirià de Banyoles, fa deu o dotze anys, estant a la presó, vaig contactar per carta amb els responsables (...) per intentar-ne la recuperació, però no vaig trobar resposta. Després m'he assabentat pels diaris que tenen un contenciós amb mi i que em reclamen l'arqueta. Doncs bé, no se on para; si ho sabés ja l'hauria tornada".

Segons l'Erik, durant tots aquests anys l'única cosa que ha fet, amb relació a l'arqueta, és de preparar per a Tele5 un programa sobre recuperació d'obres d'art. "Per desgràcia —es lamenta l'Erik—, el programa no va tirar endavant i els nostres projectes es van quedar en no res". Posteriorment, va ser convidat per un altre programa de televisió a parlar d'aquest tema: "Només hi vaig poder matisar que, de la mateixa manera que he tornat centenars d'obres, estic disposat a col·laborar per prosseguir en aquesta feina; el que passa és que tinc un aneurisma d'aorta —sóc a les portes d'una intervenció quirúrgica— i físicament no em trobo en condicions de llançar-me per Europa darrere les pistes de Sant Martirià, tot i que m'agradaria en grau màxim recuperar l'obra, i em complauria més que res perquè és una mena de compromís que tinc amb [l'ex-ministre] Virgilio Zapatero, i jo acostumo a complir els meus compromisos.

Mossèn Pere Bach discrepa de la versió de l'Erik. Ens comenta: "He parlat unes quantes vegades amb ell per ràdio i per telèfon. Ell volia venir, però jo li vaig dir que no vingués. Li vaig dir: Si vol, digui'm un lloc i quedem, perquè jo no estic per romanços..."

La capella del Corpus de la Catedral de Tarragona també va rebre la visita de l'Erik el dia 9 d'abril del 1980 a la matinada.

El botí del robatori va ser aquest: vuit creus, tres copons de plata, tres encensers, setze portapaus, un retaule de Sant Bartomeu, una imatge de Santa Tecla i una altra de Sant Miquel Arcàngel, una creu de plata, i més objectes encara, d'un valor total aproximat de quaranta-set milions de pessetes.

Una part de les obres robades foren recuperades al llarg del 1983, després d'una recerca pacient per diferents punts d'Europa, però no pas totes. Segons que relaten fonts policíiques: "A França, n'hi van aparèixer unes quantes peces; després d'una anàlisi exhaustiu vam poder comprovar que eren part de les creus processionàries de Tarragona. La plata era venuda a pes -afegeix un dels policies".

La imatge de Sant Bartomeu fou localitzada a Anglaterra, quan era a punt de ser subhastada per la coneguda casa Sotheby's. El Ministeri de Cultura es va adonar que era una de les peces robades a Tarragona i es va veure obligat a pagar al propietari de la talla perquè aquest va al·legar que, la peça, l'havia comprada de bona fe.

Museu d'Olot. La comarca volcànica de la Garrotxa té a la seva capital, Olot, el conegut Museu Comarcal, què també va ser punt de mira de l'Erik. Els fets s'esdevingueren la tardor del 1980.

Del museu, se'n van endur una part de monedes, pistoles i armes de foc, una col·lecció de pots de farmàcia, alguna pintura, "poques" -assenyalen fonts acostades a la direcció del museu-, i peces romàniques esparses. Igual com ha passat en algun altre lloc, una part de les peces han estat recuperades, "però pas no totes", remarquen al museu.

Tampoc no foren recuperades totes les peces espoliades de la basílica arxiprestal de Santa Maria la Major de Morella (Els Ports) el dia 23 de gener del 1980 a la nit. De totes les obres furtades es destaca *La Madonna*, un oli del s. XVII, del pintor Sassoferrato, que té obres al museu del Louvre de París i al museu de Montserrat. La pintura, juntament amb obres d'orfebreria, va tornar a Morella el juliol del 1984, després d'haver estat recuperada per la Interpol després d'una recerca per uns quants països europeus (dues de les peces robades a Morella foren recuperades, pocs mesos després de la detenció d'Erik el Belga, a Baviera, al domicili d'un germà d'un dels dos antiquaris detinguts a Benidorm).

Avui encara resten per localitzar una custòdia processional, un oli de Vicente López, documents de l'Arxiu Històric Eclesiàstic, peces d'orfebreria i, fins i tot, una recepta ca-

MUSEU VÍCTOR BALAGUER

Vista parcial de les instal·lacions del Museu Vicenç Ros després del robatori. L'Erik va cometre un robatori en què van desaparèixer peces valorades en prop de dotze milions de pessetes.

solana contra les llombrius i els dolors intestinals. Aquesta recepta és una peça museística única, datada del 1359, escrita en català, i amb lletra gòtica sobre paper de tela.

Museu Víctor Balaguer. Una col·lecció de quadres del segle passat, de pintors com ara Vayreda, Rossinyol i Casas, i alguns més, foren tallats i robats del museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú (Garraf) el 30 de gener del 1981. Els lladres, amb l'Erik al capdavant, també es van endur objectes d'una col·lecció oriental i egípcia; en total, una seixantena de peces, a hores d'ara recuperades "gairebé totes", explica Josep Maria Trullén i Thomàs, director del museu.

La recuperació d'aquestes peces va ser possible gràcies al fet que la policia va trobar-les en un magatzem de transports, ja embalades i a nom fals, perquè quan arribés el comprador només hagués de retirar-ho".

És arran d'aquest robatori que la Generalitat va entrar dins el patronat del museu perquè considerava que era "molt greu" el que havia ocorregut, ens diu Trullén. Personalment, no a títol de director del museu, Trullén considera que, en tot aquest afer del robatori, hi ha un deute econòmic -el de la restauració dels quadres i de més destrosses- i un deute moral

molt gran envers el país contret per la gent que va fer aquest robatori. "Tothom perdona, però no es pot oblidar mai". Allò que de ben segur no oblidaran els vilanovins és que per culpa d'aquest robatori el museu del Prado va decidir d'emportar-se'n el famós quadre d'El Greco, *L'Anunciació*, que Víctor Balaguer havia aconseguit per al museu, i és que el museu de Vilanova guardava dipòsits d'obres del museu del Prado. En relació amb aquest fet, les fonts de la policia consultades per EL TEMPS expliquen que l'Erik no se'l va emportar, el quadre d'El Greco, perquè li feia pena tallar-lo, segons que va dir, però la veritat és que "no va poder fer-ho perquè era un quadre immens!".

El paper de l'església. Un dels col·lectius més perjudicats de tot el país per l'acció

"Pluja d'hivern", obra de Santiago Rossinyol. Tallada i robada del Museu Víctor Balaguer el gener del 1980 i recuperada posteriorment.

de l'Erik i la seva colla va ser l'església, espoliada d'una bona part de l'art sacre que omplia catedrals, museus i petites ermites. L'Erik al·lega en defensa seva: "En una bona part dels meus treballs, quan jo hi arribava, el retaule, se'm desfeia entre les mans per acció dels xilòfags; l'espoli ja era fet abans que aparegués Erik el Belga; la peça ja era espoliada. Això, ho comparo a aquell espavilat que es troba una persona assassinada, se n'aprofita i li roba les sabates; ell no l'ha matat, només ha aprofitat la conjuntura". I es queixa que sempre es parla d'allò que se'n va emportar, però mai d'allò que va tornar "perfectament restaurat".

Ningú no ignora que l'església també ha arribat a vendre's una part del patrimoni, i així ho diu l'Erik. Al mateix temps destaca: "Amb tot això no vull pas dir que els capellans fossin uns mercaders que s'ho venguessin per gastar-se els diners al bingo. Però va haver-hi una època, cap als anys 60 i 70, en què van modificar moltes esglésies, i van tendir a fer-les més senzilles; llavors, es van vendre molt d'art religiós".

Prevenició al Principat. Sigui com sigui, els robatoris de l'Erik van posar en guàrdia l'església catalana. En aquest punt són molts els qui destaquen Josep M. Martí i Bonet, llavors director de l'Arxiu Diocesà de Barcelona i dipositari dels objectes d'art recuperats per la policia. Segons els policies consultats, Martí i Bonet va ser un home capital en la prevenició de l'espoli del patrimoni artístic de Catalunya: "Va efectuar els primers inventaris i va conscienciar molts conservadors de museus del que calia fer per evitar robatoris". D'una banda, les mateixes fonts subratllen que, en tota la tasca de prevenició iniciada durant la dècada dels vuitanta entre la policia i l'església, també va intervenir-hi d'una manera decisiva la Generalitat, llavors acabada de reinstaurar, gràcies a la Conselleria de Cultura, dirigida per Max Cahner". D'una altra banda, destaquen el grau de cooperació amb els antiquaris. "En aquells anys és quan van sorgir les associacions d'antiquaris en què Catalunya va ser capdavantera". Segons la policia, una altra de les personalitats que va tenir un paper més que destacat en la recuperació de moltes obres va ser l'historiador, traspasat no fa gaire, Joan Ainaud de Lasarte, "tota una figura en el camp de l'art".

Ara, des de Màlaga, l'Erik el Belga manifesta la seva voluntat de col·laborar a localitzar les obres amb què va inundar tot Europa, i diu que no es voldria morir "sense haver tingut el plaer d'acariciar els incunables de la Biblioteca Vaticana".

Equip d'Investigació